

Kestävän hyvinvoinnin paradigma ja vapaa sivistystyö

Helsinki 17.4.2015

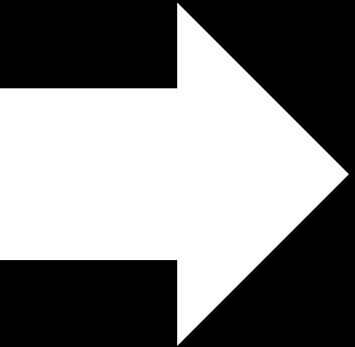
Arto O. Salonen, KT, dos.

arto.o.salonen (at) helsinki.fi

ALUKSI

Antroposeenin tekijät

- (a) Väestönkasvu
- (b) Massakulutuskulttuurin valtavirtaistuminen
- (c) Elämän yksilökeskeistyminen

Ihmisen toiminta on suurin yksittäinen maapallon tulevaisuuteen vaikuttava tekijä.

Sivistyneisyyttämme
osoittaa se, että
tulevat sukupolvet
voivat olla meistä
ylpeitä?

SISÄLTÖ

1 Havahtuminen

2 Muutos

3 Kohti täyttä ihmisyyttä

- Aineettoman pääoman lisääminen
- Vastuulliseen maailmasuhteeseen kasvaminen
- Luottamuksen kulttuurin rakentaminen
- Systemiajattelun omaksuminen

4 Vapaan sivistystyön missio

1

Havahtuminen

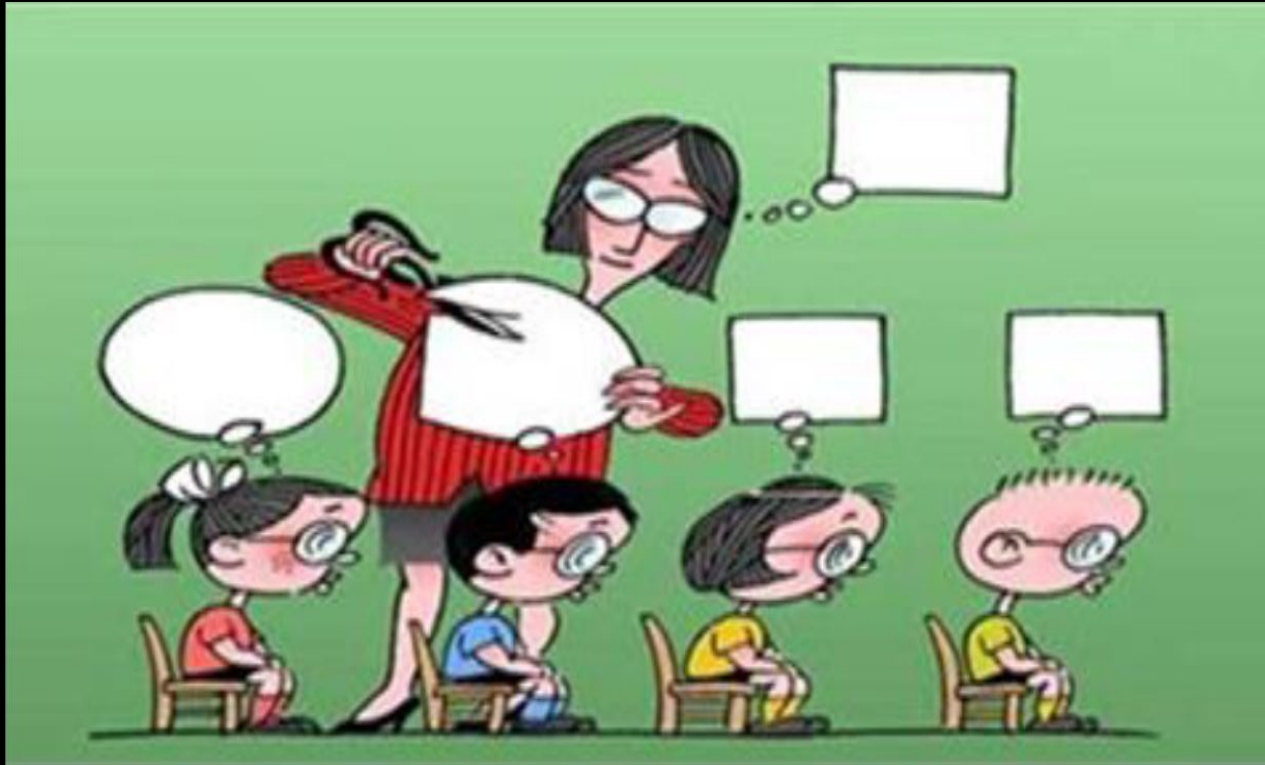
Olemme omaksuneet materiakeskeisen hyvinvointiparadigman?

- (a) Suomalaisen elämäntavan materiaali-intensiivisyys on maailman **7.** suurinta (ruotsalaisten **25.** ja norjalaisten **26.** suurinta)
- (b) Suomalaisen kuluttamisen hiilidioksidipäästöt ovat maailman **9.** suurimmat (Pohjoismaiden suurimmat)
- (c) Suomalaiset kuluttavat luonnonvaroja yhdysvaltalaisia enemmän (asukasta kohden)

Dittrich, M., Giljum, S., Lutter, S., Polzin, C. (2012). Green economies around the world? Implications of resource use for development and the environment. Vienna: SERI. Luettavissa <http://seri.at/green-economies>

Caldeira, K., & Davies, S. (2010). Consumption-based accounting of CO₂ emissions. PNAS 107(12), 5687–5692. Wiedmann, T., Schandl, H., Lenzen, M., Moran, D., Suh, S., West, J. ja Kanemoto K. (2013). The material footprint of nations. PNAS. Luettavissa <http://www.pnas.org/content/early/2013/08/28/1220362110.full.pdf+html>

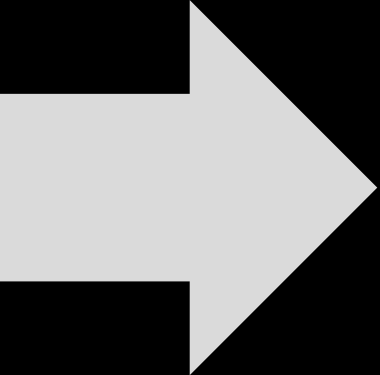
**Hyvinvointi on kuluttamisen maksimointia?
Tarpeeksi on vähän enemmän?**

Kapea käsitys hyvinvoinnista?

Elämän eri osa-alueet ovat markkinaehtoistuneet

- a) Kilpailu syrjäyttää yhdessä toimimista
- b) Kohtelemme toisiamme hyödykkeinä
- c) Mikään ei tunnu miltään

**kiire, nyt-hetken ohieläminen,
merkityksettömyys, latteus, voimattomuus,
myötätunnottomuus, mitättömyys,
välinpitämättömyys, radikalisoituminen?**

Marglin, S. (2008). *The Dismal Science. How Thinking Like an Economist Undermines Community*. London: Harvard University.

Benzer, M. (2011). *The Sociology of Theodor Adorno*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nussbaum, M. (2010). *Not For Profit: Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton: Princeton University Press.

Quoidbach, J., Dunn, E., Petrides, K.V., & Mikolajczak, M. (2010). Money Giveth, Money Taketh Away: The Dual Effect of Wealth on Happiness. *Psychological Science* 21(6), 759–763.

Inhimillisyyys katoaa
ympäröivän
todellisuuden
välineellistyessä?

Työkyvyttömyyseläkkeelle jäännin syiden muutos Suomessa 1996-2011

Mielen-
terveyshäiriöt

+ 14,8

Tuki- ja
liikuntaelinten
sairaudet

- 31,8

Verenkiertoelinten
sairaudet

-53,9

Muut
sairaudet

-17,2

Globaalit markkinat
laiminlyövät arvokasta
ihmisyyttä

“Will we ever be able to buy a fair-trade smartphone?”

Tavanomaisiin päivittäin käyttämiimme hyödykkeisiin liittyy

- pakkotyö,
- lapsityö,
- epäinhimilliset työskentelyolosuhteet ja
- toimeentuloa turvaamattomat palkat.

Bureau of International Labor Affairs (2014). U.S. Department of Labor's List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor. Trafficking Victims Protection Reauthorization Act of 2005. Bureau of International Labor Affairs, Washington: U.S. Department of Labor.

Luettavissa: <http://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/list-of-goods>

Moilala O. (2013). Tappajafarkut – ja muita vastuuttomia vaatteita. Helsinki: Intokustannus.

Vartiala, S. Lampiala, R. (2013). Stora Enso ja ihmisoikeudet. Helsinki: Finnwatch. Luettavissa www.finnwatch.org/images/stora_enso_intiassa_web.pdf

Bureau of International Labor Affairs (2012). U.S. Department of Labor's List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor. Trafficking Victims Protection Reauthorization Act of 2005. Bureau of International Labor Affairs, Washington: U.S. Department of Labor. Available at <http://www.dol.gov/ILAB/programs/ocft/tvpra.htm>

Reardon, S. (2012). Will we ever be able to buy a fair-trade smartphone? New Scientist 2860, 18.

SACOM (2012). Toying with Workers' Rights. A Report on Producing Merchandise for the London 2012 Olympic Games. Play Fair.

Coninck, N. Theuws, M. & Overeem, P. (2011). Captured by Cotton. Exploited Dalit girls produce garments in India for European and US markets. Amsterdam: SOMO - Centre for Research on Multinational Corporations. Available: www.indianet.nl/pdf/CapturedByCotton.pdf

Iqbal, S., Guggenberger, M. & Alam, K. (2012). Deadly Denim. Sandblasting in the Bangladesh Garment Industry. Amsterdam: Clean Clothes Campaign.

Ferus-Comelo, Anibel & Pöyhönen, Päivi (2011). Phony Equality - Labour standards of mobile phone manufacturers in India. Finnwatch, Civedep and SOMO.

Kakuli, A. & Risberg, V. (2012). A lost revolution? Empowered but trapped in poverty. Women in the garment industry in Bangladesh want more. Swedwatch report 47.

Available www.swedwatch.org/sites/www.swedwatch.org/files/a_lost_revolution_sw_o.pdf

Kit Ho, Chun, Pöyhönen, Päivi & Simola, Eeva. (2009). Playing with Labour Rights: Music player and game console manufacturing in China. Helsinki: FinnWatch,

Pöyhönen, P. (2009). Fair Phones: It's Your Call – Why Finnish mobile operators should be responsible for supply chains. Helsinki: Finnwatch.

UNDP (2008). Human Development Report 2007–2008. Fighting climate change. Human solidarity in a divided world. New York: United Nations Development Programme.

Chan, Jenny, de Haan, Esther, Nordbrand, Sara & Torstensson, Annika (2010). Silenced to deliver: Mobile phone manufacturing in China and the Philippines. Stockholm: SOMO & SwedWatch

UN (2011). Guiding Principles on Business and Human Rights. Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework. Geneva: United Nations.

Available: www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

Ilmasto muuttuu
häiritsevän nopeasti

Fossiilinen sähkö, lämpö ja liike-energia on rikos ihmiskuntaa kohtaan?

400 ppm
vuonna 2015

Petit, J. R., Jouzel, J., Raynaud, D., Barkov, N. I., Barnola, J.-M., Basile, I., Bender, M., et al. (1999).

Climate and atmospheric history of the past 420,000 years from the Vostok ice core, Antarctica. *Nature* 399, 429–436.

Cook, J., Nuccitelli, D., Green, S., Richardson, M., Winkler, B., Painting, R., Way, R., Jacobs, P. ja Skuce, A. (2013). Quantifying the consensus on anthropogenic global warming in the scientific literature. *Environmental Research Letters* 8(2), 1-7.

Marcott, S., Shakun, J., Clark, P., Mix, A. (2013). A Reconstruction of Regional and Global Temperature for the Past 11,300 Years. *Science* 339(6124), 1198-1201

IPCC (2013). *Climate Change 2013: The Physical Science Basis*. Geneva: Intergovernmental panel of climate change.

Ekologisen ja sosiaalisen todellisuuden keskinäisriippuvuus

Sosiaaliset huolet
ihmisoikeudet,
arvokas elämä,
oikeudenmukaisuus,
tasa-arvo

KESTÄVÄ
HYVINVOINTI

Ekologiset huolet
elämän edellytysten säilyminen,
planetaariset rajat,
luonnonvarat

*“Nopeudesta ei ole
hyötyä jos suunta
on väärä.”*

– M. Gandhi

2

Muutos

Mitä pitäisi tavoitella materiaalistien perustarpeiden jo ollessa tyydytettyjä?

Bruttokansantuote kolminkertaistui Suomessa 1966-2004

> koettu tyytyväisyys elämään ei lisääntynyt

Bruttokansantuote nelinkertaistui Yhdysvalloissa 1947-1998

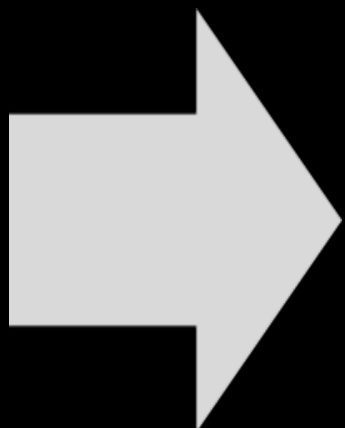
> koettu tyytyväisyys elämään ei lisääntynyt

Vaarama, M., Moisio, P. Karvonen, S. (2010) Johdanto. Teoksessa M. Vaarama ym. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: THL.

Diener, E. & Seligman, M. (2004). Beyond Money. Psychological Science in the Public Interest 5(1), 1–31.

Mikä saa ihmisen kukoistamaan?

- Hyväksytyksi tuleminen?
- Tarpeelliseksi itsensä kokeminen?
- Kuulluksi tuleminen ja vaikuttamismahdollisuudet?
- Yhteenkuuluvuus ja yhteisöjen osallisuus?
- Kyky olla läsnä tässä hetkessä?
- Kyky liittyä itseä suurempaan kokonaisuuteen?

Henkisen hyvinvoinnin kasvulla ei ole lainkaan rajoja toisin kuin materiaalisen hyvinvoinnin kasvattamisella.

Suuretkin muutokset
ovat mahdollisia

Olemme vauraampia kuin koskaan aikaisemmin

Vuoden 2008 globaalin talouskriisin
ratkaisemiseen varatuilla varoilla
voitaisiin nostaa äärimmäisestä
köyhyydestä miljardi ihmistä noin
566 vuoden ajaksi.

Ihmisissä on muutosta generoivaa potentiaalia

- Sovimme yhteisesti kaikille ihmisille kuuluvista oikeuksista vuonna 1948
- Kaksinkertaistimme eliniänodotteemme
- Pysäytimme otsonikerroksen repeämisen

Hyvän elämän tavoittelun tavat muuttuvat

37 % nuorista tai nuorista aikuisista
on tietoisesti vähentänyt
kuluttamistaan Suomessa.

Merkityksiä synnyttävät kulutusvalinnan lisääntyvät

+ 48% Reilu kauppa (2012)

- 246 miljoonaa lapsityöläistä vuonna 2000
- 168 miljoonaa lapsityöläistä vuonna 2012

+ 29 % cleantech-liiketoiminta (2013)

+ 18% luomutuotteiden myynti (2013)

Pauschert, V., Russell, L., Freund, K. (2013). Unlocking the Power. Annual Report 2012 -13. Bonn: Fairtrade International. Luettavissa http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/2012-13_AnnualReport_FairtradeIntl_web.pdf

ILO (2013). Marking progress against child labour. Global estimates and trends 2000-2012. Geneva: International Labour Office.

Cleantech industry in Finland 2013. Cleantech Finland & Pohjoisranta Burson-Marsteller, May 2013. Luettavissa:

<http://www.ek.fi/ek/liitteet/CleantechindustryinFinland2013.pdf>

Pro Luomu (2013). Luomumarkkinat kasvoivat aiempaa hitaammin. Luettavissa <http://luomu.fi/kirjoitus/luomumarkkinat-kasvoivat-aiempaa-hitaammin/3/>

Jopa tapoihin ja riippuvuuksiin liittyvät asiat muuttuvat

Jos tupakointi vähenee Suomessa nykyistä vauhtia, on se harvinainen tapa 2030-luvulla ja vuonna 2040 Suomi on savuton.

3

Kohti täyttää
ihmisyyttä

Sivistynyt ihminen löytää
elämäänsä
merkitysnäköaloja, jotka
ehkäisevät
tarkoituksettomuuden
kokemuksia ja latteuden
leviämistä.

Hiljainen vallankumous

MATERIAALISET
ARVOT

Määrällisen lisäämisen
kulttuuri

POSTMATERIAALISET
ARVOT

Laadullisen parantamisen
kulttuuri

”Ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun”

- 38 % yhtyy väitteeseen
- 39 % on eri mieltä
- Mitä vanhempi vastaaja, sitä selvemmin talouskasvua pidetään hyvinvoinnin ehtona.

Kaikki ihmisenä olemisen haasteet palautuvat ekologisiin ja sosiaalisiin lähtökohtiin

Hierarkia:

1. Ilman ekologista perustaa ei ihmisyhteisöä voi olla olemassa
2. Ilman ihmisyhteisöä ei taloutta voi olla olemassa
3. Talous on luonnonvaroihin ja ihmisen panoksiin perustuva ekososiaalinen prosessi

4 keinoa kestävämpää
elämäntapaan ja
kulttuuriin
pääsemiseksi

1 Aineettoman pääoman lisääminen

- Mitä tarvitaan enemmän ja mitä vähemmän hyvän elämän elämiseksi?
- Kulutusmotiivien tunnistaminen
 - > todelliset tarpeet?
 - > halut?

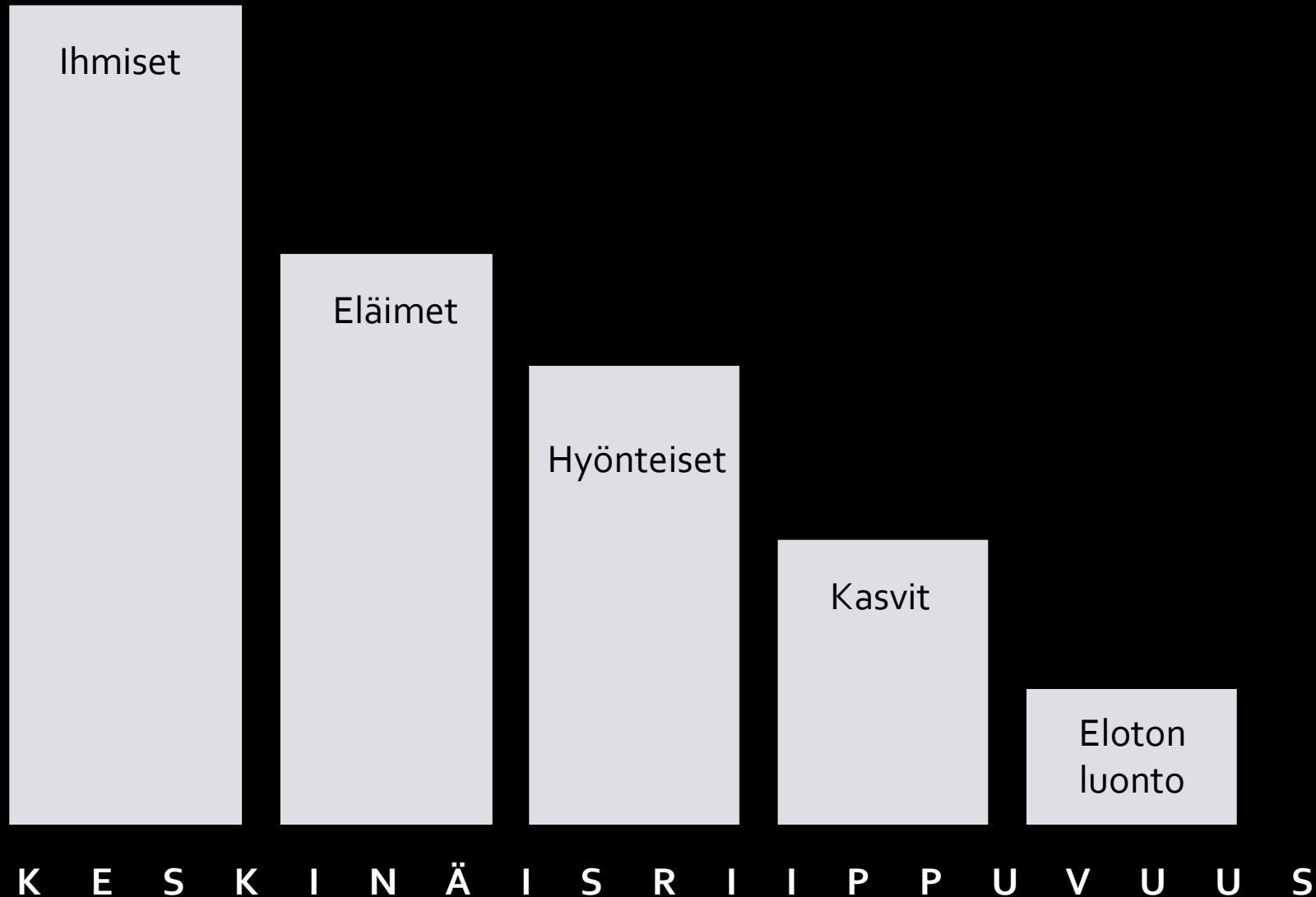
Ilman iloa ei ole elämää, vaikka ihmisellä olisi kaksitoista autoa, kuusi hovimestaria, linna, yksityinen kappeli ja pommisuoja.

– Henri Miller

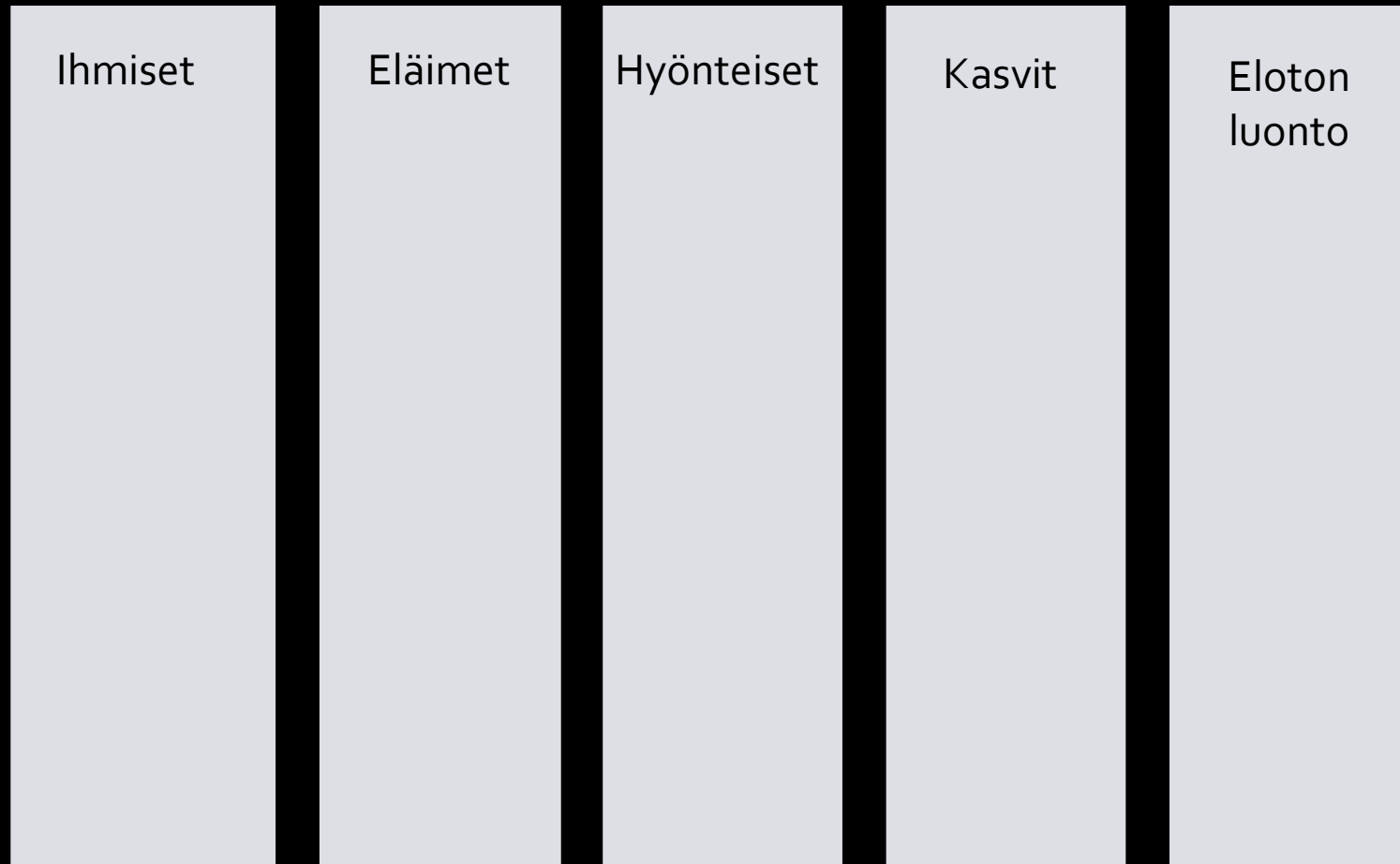
2

Vastuulliseen maailmasuhteeseen kasvaminen

Huolenpidon kohteet ja niiden painoarvot ihmiskeskeisesti maailma hahmotettaessa

Huolenpidon kohteet ja niiden painoarvot ekosysteemikeskeisessä ajattelussa

K E S K I N Ä I S R I I P P U V U U S

3 Luottamuksen kulttuurin rakentaminen

- Luottamus siihen, että naapuri palauttaa pudonneen lompakon, lisää koettua tyytyväisyyttä yhtä paljon kuin **30 %** palkankorotus
- Varmuus siitä, että kuuluu yhteisöön, joka tarvittaessa auttaa, lisää koettua tyytyväisyyttä yhtä paljon kuin **3x** kotitalouden tulot.

Helliwell, J. (2014). Social norms, happiness, and the environment: closing the circle. *Sustainability: Science, Practice, & Policy* 10(1), 78-84.

Helliwell, J. & Barrington-Leigh, C. (2011). How much is social capital worth? Teoksessa J. Jetten, C. Haslam, & S. Haslam (toim.), *The Social Cure*. London: Psychology Press, 55-57.

Dunn, E., Aknin, L., & Norton, M. (2008). Spending Money on Others Promotes Happiness. *Science* 319(5870), 1687-1688. Quoidbach, J.,

Dunn, E., Petrides, K.V., & Mikolajczak, M. (2010). Money Giveth, Money Taketh Away: The Dual Effect of Wealth on Happiness. *Psychological Science* 21(6), 759-763.

...jaettu ymmärrys, moniäänisyys,
kohtaava läsnäolo...

*Hän on pelissä liikkuva pala, joka saa muut
ylittämään itsensä. Hänellä on hyvä
pelinlukutaito. Hän on aina tietoinen suunnasta,
muiden paikasta, liikkeistä ja hän mukauttaa
oman toimintansa siihen. Hän muuttuu
kirjaimellisesti osaksi yhteisöä...*

Kuningas Litmanen 2012, ohjaus Arto Koskinen

4 Systemiajattelun omaksuminen

Toimiva markkinatalous edellyttää, että meillä on kattavasti tietoa, jonka perusteella teemme valintamme.

Yleensä emme tiedä missä olemme mukana kulutusvalintojemme kautta.

Goleman, D. (2009). *Ecological Intelligence: How Knowing the Hidden Impacts of What We Buy Can Change Everything*. New York: Broadway Books.

Dewey, J. (1957). *Koulu ja yhteiskunta. The School and Society*. 2nd edition (1915). Suom. Kalevi Kajava. Helsinki: Otava

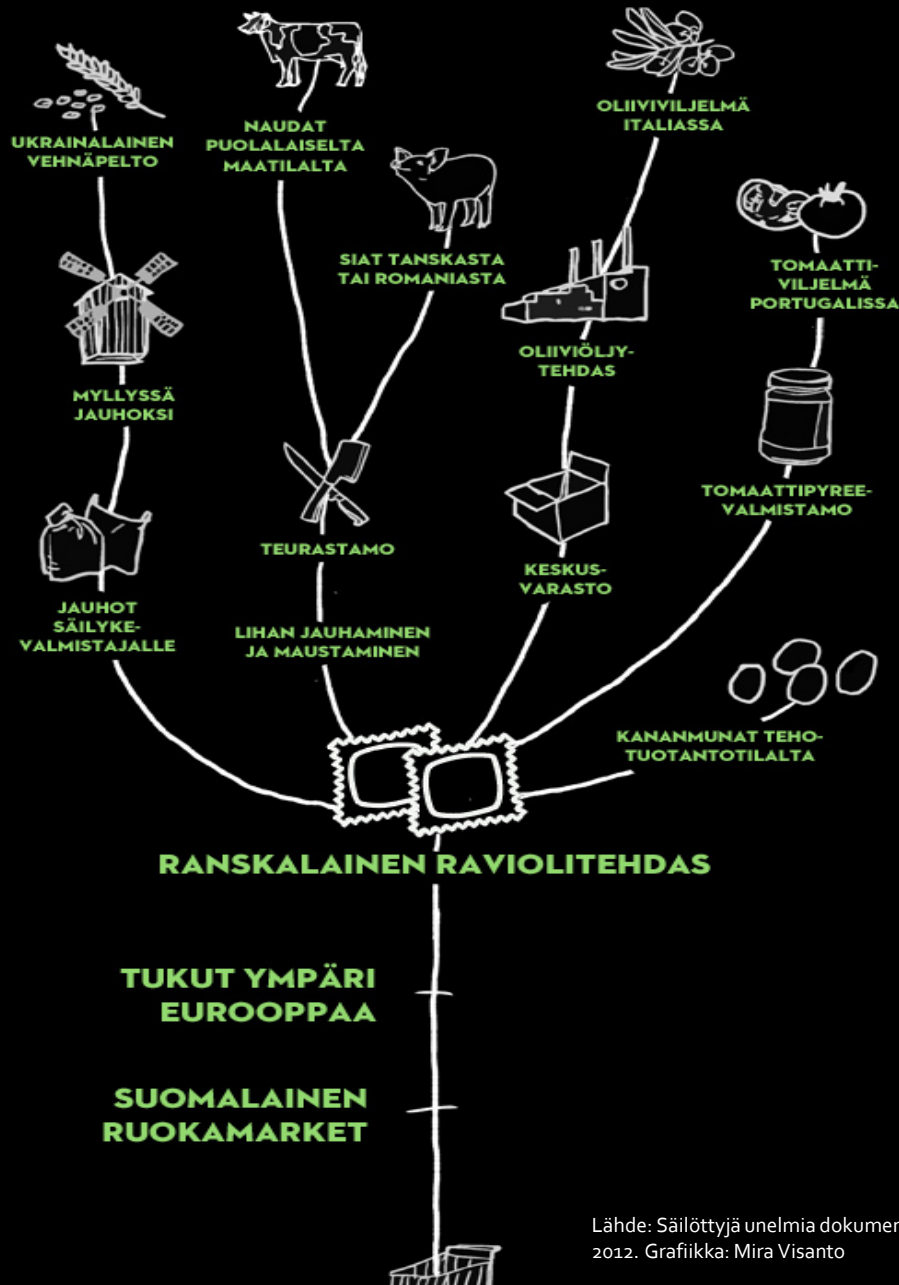
Otnes, P. (1986). Visible cities. *Saundersian meditations on the concept of collective consumption*. *Theory and Society* 3(4), 217–232.

Spaargaren, G., Mol, A. & Buttel, F. (2000). *Environment and Global Modernity*. London: Sage

Spaargaren, G., van Vliet, B. (2000). Lifestyles, Consumption and the Environment: The Ecological Modernisation of Domestic Consumption. *Environmental Politics* 9(1), 50–77.

Psarikidou, K. & Szerszynski, B. (2012). Growing the social: alternative agro-food networks and social sustainability in the urban ethical foodscape. *Sustainability: Science, Practice & Policy* 8(1), 30–39.

RAVIOLIN REITTI SUOMALAISEEN PÖYTÄÄN

TÖLKIN VALMISTUS

Raviolitölkki valmistetaan tinapellistä. Tina saadaan avolouhoksesta Brasiliasta. Pelti on terästä, jota saadaan eri puolilta maailmaa rautamalmia louhimalla. Tölkkien sisäpinta suojataan lakalla syöpymisen estämiseksi. Lakka tehdään kemiantehtaissa. Tölkkeihin kiinnitetään paperiset etiketit. Etikettien paperi valmistetaan selluloosamassasta, joka on saatu puuta keittämällä. Puut on kaadettu eri puolilta maailmaa.

4

Vapaan sivistystyön missio

Vapaa sivistystyö ratkaisee ihmisenä olemisen haasteet

Suhde itseen	Suhde ympäröivään todellisuuteen
■ Oman itsen löytäminen ■ Oman elämän tekijäksi tuleminen ■ Omanäköinen elämä	Vastuullisen maailmasuhteen omaksuminen

	MATERIAALISEN VAURAUDEN MAKSIMOINNIN PARADIGMA	KESTÄVÄN HYVINVOINNIN MAKSIMOINNIN PARADIGMA
Hyvinvointikäsite	materiaalinen, kulutuskeskeinen	henkinen, ihmissuhdekeskeinen
Ihmisen rooli yhteiskunnassa	kuluttaja	aktiivinen kansalainen
Elämän tarkoitus	materiaalisen vaurauden maksimointi	arvokas elämä, luottamuksen kulttuuri
Politiikan päämäärä	talouskasvun maksimointi	vähäosaisuuden minimointi
Talouden toimintaperiaate	kilpailu, omistajien voittojen maksimointi	yhteistyö, yhteiskunnallisten epäkohtien korjaaminen
Maailman hahmottamisen tapa	atomistinen, yksityiskohtainen	systeeminen, ehyt ja kokonaisvaltainen
Luonnonvarat	kertakäyttöisyys	kaikki kiertää
Energia	likainen energia	puhdas energia
Aika	lyhyen aikavälin ajattelu	pitkän aikavälin ajattelu

Kiitos!

artosalonen.com

[arto.o.salonen\(at\)helsinki.fi](mailto:arto.o.salonen(at)helsinki.fi)